

PREPORUKA BROJ 168

O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI I ZAPOSŁJAVANJU INVALIDA, 1983.

Generalna konferencija Međunarodne organizacije rada,
Kuju je u Ženevi sazvaio Administrativni savjet Međunarodnog biroa rada i koja se sastala na svom 69. zasjedanju 01. juna 1983. godine, i

Primajući k znanju postojeće međunarodne norme sadržane u Preporuci o profesionalnoj rehabilitaciji invalida, 1955., i

Konstatujući da je od usvajanja Preporuke o profesionalnoj rehabilitaciji radnika, 1955., došlo do značajnih promjena u shvatanju potreba za rehabilitacijom, djelokrugu i organizaciji službi za rehabilitaciju i zakonodavstvu i praksi mnogih članica po pitanjima obuhvaćenim Preporukom, i

Budući da je 1981. godina proglašena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija međunarodnom godinom invalida, sa temom "Puno učešće i jednakost" i da sveobuhvatni Svjetski program akcije koji se odnosi na invalide treba da obezbijedi efikasne mjere na međunarodnom i nacionalnom planu za ostvarivanje ciljeva "punog učešća" invalida u društvenom životu i razvoju i "jednakost",

Budući da su ove promjene dovele do toga da je potrebno da se usvoje nove međunarodne norme u ovoj oblasti, koje posebno vode računa o potrebi da se obezbijede jednake mogućnosti i tretman svim kategorijama invalida, kako u seoskim, tako i u gradskim oblastima, u pogledu zapošljavanja i integracije u zajednicu, i

Pošto je odlučila da usvoji određene prijedloge u pogledu profesionalne rehabilitacije, što je četvrta tačka dnevnog reda zasjedanja, i

Pošto je riješila da ovi prijedlozi uzmu oblik preporuke kojima se dopunjava Konvencija o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, 1983. i Preporuka o o profesionalnij rehabilitaciji invalida, 1955.

Usvaja ovog 20. juna 1983. godine sljedeću preporuku, koja se može navoditi kao Preporuka o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, 1983.

I. DEFINICIJE I POLJE PRIMJENE

1. U primjeni ove preporuke, kao i Preporuke o profesionalnoj rehabilitaciji invalida, 1955., Članice treba da uzmu da izraz "invalid" znači pojedinac čiji su izgledi da obezbijedi i zadrži odgovarajuće zaposlenje, kao i da napreduje u njemu, znatno smanjeni zbog propisno priznate fizičke ili metalne mane.

2. U primjeni ove preporuke, kao i Preporuke o profesionalnoj rehabilitaciji invalida, 1955., Članice treba da uzmu dejstvo sa profesionalne rehabilitacije, prema definiciji iz ove druge preporuke, da se omogući invalidu da obezbijedi i zadrži odgovarajuće zaposlenje, kao i da napreduje u njemu, i da se na taj način potpomogne integraciji odnosno reintegraciji takvog lica u društvu.

3. Odredbe ove preporuke treba da smjenjuju Članice putem mjera koje odgovaraju nacionalnim uslovima i koji su u skladu sa nacionalnom praksom.

4. Mjere profesionalne rehabilitacije treba da stoje na raspolaganju svim kategorijama invalida.

5. Pri planiranju i obezbjeđivanju službi za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, treba, gdje god je to moguće, koristiti uz potrebna prilagođavanja postojeće službe za profesionalnu orijentaciju, stručno osposobljavanje, posredovanje rada, zapošljavanje i srodne službe, koje uopće postoje za radnike.

6. Sa profesionalnom rehabilitacijom treba početi što je moguće prije. Za ovu svrhu, sistemi zdravstvene zaštite i ostali organi odgovorni za medicinsku i socijalnu rehabilitaciju treba redovno da sarađuju sa organima odgovornim za profesionalnu rehabilitaciju.

II. PROFESIONALNA REHABILITACIJA I MOGUĆNOST ZA ZAPOSŁJAVANJE

7. Invalidizirana lica treba da uživaju jednake mogućnosti i tretman u pogledu mogućnosti dobijanja zapošljavanja, zadržavanja istog i napredovanja u njemu i to takvo koje, kad god je to moguće, odgovara njihovom sopstvenom izboru i vodi računa o njihovoj ličnoj pogodnosti za takvo zapošljenje.

8. Pri pružanju profesionalne rehabilitacije i pomoći u zapošljavanju invalidima, treba poštovati princip jednakih mogućnosti i tretmana za radnike i radnice.

9. Posebne pozitivne mjere čiji je cilj stvarna jednakost mogućnosti i tretmana između invalidiziranih radnika i ostalih radnika, ne treba posmatrati kao diskriminaciju prema drugim radnicima.

10. Treba preduzimati mjere da se razvije mogućnost za zapošljavanje invalida koji odgovaraju standardima u pogledu zapošljavanja i plata koji su primjenjivani na radnike uopće.

11. Te mjere, osim onih pobrojanih u Dijelu VI Preporuke o profesionalnoj rehabilitaciji invalida, 1955. treba da obuhvate:

a) odgovarajuće mjere za otvaranje radnih mjesta na otvorenom tržištu rada, uključujući i finansijske stimulanse za poslodavce da bi se podstakli da obezbjede obuku i kasnije zapošljavanje invalidiziranih lica, kao i da bi izvršili prilagođavanje radnih mjesta, posla, alata, mašina i organizacija rada, kako bi se olakšala obuka i zapošljavanje;

b) odgovarajuću vladinu podršku za ustanovljenje raznih tipova zaštitnog zaposlenja za invalida za koje pristup otvorenom zapošljavanju nije izvodljiv;

c) podsticanje saradnje između zaštitnih i proizvodnih radionica o organizacionim i upravnim pitanjima, kako bi se poboljšala situacija u pogledu zapošljavanja njihovih invalidiziranih radnika, i kad god je to moguće, pomoglo da se oni pripreme za zaposlenje u normalnim uslovima;

d) odgovarajuća vladina podrška službama za stručno osposobljavanje, profesionalnu orijentaciju, zaštitno zaposlenje i službama za posredovanje rada za invalide kojima rukovode nevladine organizacije;

e) podsticanje osnivanja i razvoja zadruga od strane invalida i za invalide, koje bi eventualno bile otvorene i za radnike uopće;

f) odgovarajuća vladina podrška za osnivanje i razvoj male privrede, malih kooperativnih i drugih tipova proizvodnih radionica od strane invalida i za invalide i, ukoliko to odgovara, otvorenih za radnike uopće, pod uslovom da te radionice ispunjavaju utvrđene minimalne norme;

g) otklanjanje, u etapama ako je potrebno, fizičkih, komunikacionih i arhitektonskih barijera i prepreka koje ometaju dolazak do i pristup prostorijama za obuku i zapošljavanje invalida, kao i kretanje unutar prostorija; odgovarajuće norme treba uzeti u obzir kod izgradnje novih javnih građevina i instalacija;

h) gdje god je to moguće i na mjestu, lakše obezbjeđenje odgovarajućih prevoznih sredstava do i od mjesta za rehabilitaciju i rad prema potrebama invalida;

i) podsticanje širenja informacija o primjerima stvarnih i uspješnih slučajeva integracije invalidiziranih lica u zaposlenju;

j) oslobađanje od internih poreza ili nekih drugih internih dažbina bilo koje vrste, koji se razrezuju u vrijeme uvoza ili kasnije na određene artikle, materijal za obuku i opremu potrebnu za centre za rehabilitaciju, radionice, poslodavce i invalide, i na određena pomagala i uređaje potrebne da bi se pomoglo invalidima da obezbjede i zadrže zaposlenje;

k) obezbjeđenje zaposlenja s nepunim radnim vremenom i drugih aranžmana za rad, u skladu sa sposobnostima invalida za koga zaposlenje s punim radnim vremenom nije, a možda nikad neće biti moguće;

l) istraživanja i moguću primjenu njihovih rezultata na razne tipove invalidnosti da bi se podstaklo učešće invalida u normalnom radnom životu

m) odgovarajuća vladina podrška da bi se eliminisale mogućnosti za eksploataciju u okviru stručnog osposobljavanja i zaštitnog zaposlenja i da bi se olakšao prelazak na otvoreno tržište;

12. Pri izradi programa za integraciju odnosno reintegraciju invalida u radni život i društvo, treba uzeti u obzir sve oblike osposobljavanja; oni treba da obuhvate, gdje je to potrebno i na mjestu, stručnu primjenu i osposobljavanje, modularno osposobljavanje, obuku za sve aktivnosti svakodnevnog života, opismenjavanje i ostale oblasti relevantne za profesionalnu rehabilitaciju.

13. Da bi se obezbijedila integracija, odnosno reintegracija invalida u redovan radni život, a na taj način i u društvo, treba uzeti u obzir i potrebu za posebnim mjerama podrške, uključujući i obezbjeđenje pomagala, uređaja i tekućih ličnih usluga kako bi se omogućilo invalidima da obezbijede odgovarajuće zaposlenje, da ga zadrže i da napreduju u njemu.

14. Mjere profesionalne rehabilitacije za invalide treba pratiti kako bi se ocijenili rezultati tih mjera.

III. UČEŠĆE ZAJEDNICE

15. Služba profesionalne rehabilitacije, kako u gradskim tako i u seoskim oblastima i udaljenim zajednicama, treba da budu organizovane i da funkcionišu uz najveće moguće učešće zajednice, a naročito predstavnika organizacija poslodavaca, radnika i invalida.

16. Učešće zajednice u organizovanju službe profesionalne rehabilitacije za invalide treba da bude olakšano pažljivo isplaniranim mjerama javnog informisanja s ciljem:

a) da se informišu invalidi, i ako je potrebno njihove porodice, o njihovim pravima i mogućnostima na planu zapošljavanja;

b) da se savladaju predrasude, pogrešne informacije i stavovi koji su nepovoljni po zapošljavanje invalida i njihovu integraciju, odnosno reintegraciju u društvo.

17. Rukovodioci i grupe u zajednici, uključujući i same invalide i njihove organizacije, treba da sarađuju sa ostalim u oblasti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, rada i ostalim relevantnim državnim organima u utvrđivanju potreba invalida u zajednici i u obezbjeđivanju, gdje god je to moguće, da se invalidi uključe u aktivnosti i službe koje stoje svima na raspolaganju.

18. Službe za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida treba da budu integrisane u glavne tokove razvoja zajednice i, ako je to na mjestu, da primaju finansijsku, materijalnu i tehničku pomoć.

19. Treba zvanično priznati dobrovoljne organizacije koje imaju naročito dobre rezultate u pružanju usluga profesionalne rehabilitacije i omogućavaju invalidima da se integrišu odnosno reintegrišu u radni život zajednice.

IV. PROFESIONALNA REHABILITACIJA U SEOSKIM OBLASTIMA

20. Treba uložiti posebne napore da se za invalide u seoskim oblastima i udaljenim zajednicama obezbijede službe profesionalne rehabilitacije na istom nivou i pod istim uslovima kao i one koje se obezbjeđuju u gradskim oblastima. Razvoj tih službi treba da bude sastavni dio općih politika seoskog razvoja.

21. U tu svrhu, treba preduzeti mjere, gdje je to potrebno, da se:

a) odrede postojeće seoske službe za profesionalnu rehabilitaciju, ili, u nedostatku istih, službe za profesionalnu rehabilitaciju u gradskim sredinama kao centre za obuku osoblja koje će se baviti rehabilitacijom u seoskim oblastima.

b) osnuju mobilne jedinice za profesionalnu rehabilitaciju koje bi opsluživale invalide u seoskim oblastima i služile kao centri za širenje informacija o mogućnostima za obuku i zapošljavanje invalida u seoskim oblastima;

c) obuču u pogledu metoda profesionalne rehabilitacije radnici koji se bave seoskim razvojem i razvojem zajednice;

d) obezbjede zajmovi, bespovratna sredstva ili alat i materijali da bi se pomoglo invalidima u seoskim zajednicama da osnuju i upravljaju zadrugama ili da rade za sopstveni račun u domaćoj radinosti, poljoprivredi, zanatstvu ili nekim drugim djelatnostima;

e) inkorporira pomoć invalidima u postojeće ili planirane djelatnosti za opći i seoski razvoj;

f) olakšaju mogućnosti da invalidi dobiju stan na razumnoj udaljenosti od radnog mjesta.

V. OBUKA OSOBLJA

22. Osim profesionalno obučениh savjetnika i stručnjaka za rehabilitaciju, svim drugim licima koja se bave stručnom rehabilitacijom invalida i razvojem mogućnosti za njihovo zapošljavanje, treba obezbjediti obuku odnosno orijentaciju u pogledu pitanja rehabilitacije.

23. Lica koja se bave profesionalnom orijentacijom, stručnim osposobljavanjem i posredovanjem za radnike uopće, treba da imaju odgovarajuće poznavanje invalidnosti i njihovih ograničavajućih efekata, kao i da budu upoznati sa raspoloživim službama pomoći koje treba da olakšaju integraciju invalida u aktivni ekonomski i društveni život. Takvim licima treba pružiti mogućnost da ažuriraju svoje znanje i prošire iskustvo u ovim oblastima.

24. Obuka, kvalifikacije i nagrađivanje osoblja koje se bavi profesionalnom rehabilitacijom i osposobljavanjem invalida treba da budu kao i za ona lica koja se bave općim stručnim osposobljavanjem i imaju slične zadatke i obaveze; mogućnosti za pravljenje karijere treba da budu iste za obje kategorije stručnjaka a prelaskе osoblja između profesionalne rehabilitacije i opće stručnog osposobljavanja treba podsticati.

25. Osoblje koje se bavi profesionalnom rehabilitacijom, iz zaštitnih i profesionalnih radionica treba da dobije, kao dio opće obuke i ako je to na mjestu, obuku iz upravljanja radionicama kao i iz metoda proizvodnje i plasmana.

26. Kad god nema dovoljan broj u potpunosti obučenog osoblja za rehabilitaciju, treba razmotriti mjere za regrutovanje i obučavanje pomoćnika i pomagača za profesionalnu rehabilitaciju. Korištenju tih pomoćnika i pomagača ne treba pribjegavati kao stalnoj zamjeni za u potpunosti obučeno osoblje. Gdje god je to moguće, treba se postarati za dalju obuku takvog osoblja kako bi se ono u potpunosti integrisalo u osposobljeno osoblje.

27. Gdje god je to na mjestu, treba podsticati osnivanje regionalnih i subregionalnih centara za obuku osoblja koje se bavi profesionalnom rehabilitacijom.

28. Osoblje koje se bavi profesionalnom orijentacijom, stručnim osposobljavanjem, posredovanjem i pružanjem pomoći u pogledu zapošljavanja invalida, treba da bude na odgovarajući način obučeno i da ima iskustvo i da može da uoči probleme u pogledu motivacije i teškoća na koje invalidi mogu da naiđu i, u okviru svoje nadležnosti, da udovolje potrebama koje iz toga proizilaze.

29. Tamo gdje je to na mjestu, treba preduzeti mjere da se podstaknu invalidi da pohađaju obuku za osoblje koje se bavi profesionalnom rehabilitacijom i da im se omogući zapošljavanje u domenu rehabilitacije.

30. Invalide i njihove organizacije treba konsultovati prilikom izrade, realizacije i procjene programa obuke za osoblje koje se bavi profesionalnom rehabilitacijom.

VI. DOPRINOS POSLODAVAČKIH I RADNIČKIH ORGANIZACIJA RAZVOJU SLUŽBI ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU

31. Poslodavačke i radničke organizacije treba da usvoje politiku za unapređenje obuke i odgovarajuće zapošljavanje invalida na jednakoj osnovi kao i za ostale radnike.

32. Poslodavačke i radničke organizacije, zajedno sa invalidima i njihovim organizacijama treba da doprinesu formulisanju politika koje se odnose na organizaciju i razvoj službi za profesionalnu orijentaciju, kao i da vrše istraživanje i predlažu zakonske propise u ovoj oblasti.

33. Kad god je to moguće i na mjestu, predstavnici poslodavačkih i invalidskih organizacija treba da budu uključeni u članstvo Odbora i Komiteta centra za profesionalnu rehabilitaciju i osposobljavanje koje koriste invalidi, a koji donose odluke o pitanjima politike i stručnim pitanjima, s ciljem da se obezbijedi da programi profesionalne rehabilitacije odgovaraju zahtjevima raznih privrednih sektora.

34. Kad god je to moguće i na mjestu, poslodavački i radnički predstavnici u preduzeću treba da saraduju sa odgovarajućim stručnjacima pri razmatranju mogućnosti za profesionalnu rehabilitaciju i promjenu radnog mjesta za invalide zaposlene u tom preduzeću i za obezbjeđivanje zaposlenja za druge invalide.

35. Gdje god je to moguće i na mjestu, preduzeća treba da podstiču osnivanje odnosno održavanje njihovih sopstvenih službi za profesionalnu rehabilitaciju, uključujući i razne tipove zaštitnog zaposlenja u tijesnoj saradnji sa službama za rehabilitaciju iz dotične zajednice ili van nje.

36. Kad god je to moguće i na mjestu, poslodavačke organizacije treba da preduzmu mjere:

a) da daju savjete svojim članovima o službama profesionalne rehabilitacije koje bi se mogle staviti na raspolaganje invalidiziranim radnicima;

b) da saraduju sa tijelima i ustanovama koje potpomažu reintegraciji invalida u aktivan radni život na taj način što pružaju, na primjer, informacije o radnim uslovima i zahtjevima posla koji invalidizirana lica treba da ispune;

c) da daju savjete svojim članovima o prilagođivanjima koja bi se mogla izvršiti za invalidizirane radnike u pogledu neophodnih zadataka odnosno zahtjeva odgovarajućih radnih mjesta;

d) da postaknu svoje članove da razmotre uticaj koji bi reorganizacija proizvodnih metoda mogla imati tako da invalidi ne ostanu nehотиčno bez posla.

37. Gdje god je to moguće i na mjestu, radničke organizacije treba da preduzmu mjere:

a) da podstiču učešće invalidiziranih radnika u diskusijama na nivou radnih jedinica i u radničkim savjetima ili bilo kojim drugim tijelima koja zastupaju radnike;

b) da predlažu smjernice za profesionalnu rehabilitaciju i zaštitu radnika koji postanu invalidi zbog bolesti ili nesreće, bez obzira da li je u vezi sa radom ili nije, i da se te smjernice uključe u kolektivne sporazume, pravilnike, arbitražne odluke, odnosno druge odgovarajuće instrumente;

c) da pruže savjete po aranžmanima na nivou radne jedinice koji pogađaju invalidizirane radnike, uključujući i prilagođavanje radnih zadataka, specijalnu organizaciju rada, probnu obuku i zapošljavanje i određivanje normi rada;

d) da pokrenu probleme profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja invalida na sindikalnim sastancima i informišu svoje članove, putem publikacija i seminara, o problemima i mogućnostima za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida.

VI. DOPRINOS INVALIDA I NJIHOVIH ORGANIZACIJA RAZVOJU SLUŽBI ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU

38. Osim učešća invalida, njihovih predstavnika i njihovih organizacija u aktivnostima na rehabilitaciji označenim u stavovima 15., 17., 30., 32. i 33. ove Preporuke, mjere za angažovanje invalida i njihovih organizacija na razvoju službi profesionalne rehabilitacije treba da obuhvati i:

a) podsticanje invalida i njihovih organizacija na učešću u razvoju komunalnih djelatnosti čiji je cilj profesionalna rehabilitacija invalida i potpomaganje njihovog zapošljavanja i njihove integracije, odnosno reintegracije u društvu;

b) odgovarajuću vladinu podršku kojom treba da se podstakne razvoj organizacija invalida odnosno organizacija koje se bave invalidima i njihovim angažovanjem u službama za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, uključujući i podršku u smislu obezbjeđivanja programa obuke za invalide koji treba da im omoguće da zastupaju sopstvene interese;

c) odgovarajuću vladinu podršku ovim organizacijama s ciljem da se razrade osnovni obrazovni programi za javnost koji projektuju jednu pozitivnu sliku o sposobnostima invalidiziranih lica.

VIII. PROFESIONALNA REHABILITACIJA U OKVIRU SISTEMA SOCIJALNOG OSIGURANJA

39. U primjeni odredaba ove preporuke, Članice treba isto tako da se rukovode odredbama člana 35. Konvencije o socijalnom obezbjeđenju (minimalne norme), 1952., člana 26. Konvencije o invalidskim davanjima, starosnim davanjima i davanjima preživjelim članovima porodice, 1967., ukoliko ih ne vezuju obaveze koje prističu iz ratifikacije ovih instrumenata.

40. Gdje god je to moguće i na mjestu, sistemi socijalnog obezbjeđenja treba da obezbjede ili doprinesu organizovanju, razvoju i finansiranju programa osposobljavanja, posredovanja i zapošljavanja (uključujući i zaštitna zaposlenja) i službi za profesionalnu rehabilitaciju za invalide, uključujući i službe savjetovanja u pogledu rehabilitacije.

41. Ovi sistemi treba isto tako da obezbjede stimulanse za invalide da traže zaposlenje i mjere da se olakša postepeni prelazak na otvoreno tržište rada.

IX. KOORDINACIJA

42. Treba preduzeti mjere da se obezbjedi, ukoliko je to izvodljivo, da politika i programi koji se odnose na profesionalnu rehabilitaciju budu usklađeni sa politikama i programima društvenog i ekonomskog razvoja (uključujući i naučna istraživanja, i savremeniju tehnologiju) koji se tiču administracije rada, opće politike zapošljavanja i unapređenja zaposlenosti, stručnog osposobljavanja, socijalne integracije, socijalnog obezbjeđenja, kooperativa, seoskog razvoja, male privrede i zanatstva, zaštite na radu, prilagođavanja metoda i organizacije rada potrebama pojedinaca i poboljšanja uslova rada.